

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Засобом, що забезпечує даний принцип дидактичної структури лекційно-практичних занять з підготовки до ділового спілкування, служать комунікативно-ділові ситуації різної функціонально-цільової спрямованості. На закінчення можна відзначити, що такий важливий напрямок комунікативної підготовки, як підготовка до ділового спілкування, припускає послідовне включення комунікативно-ділових ситуацій у цикл загальноосвітніх дисциплін і цикл загальних, гуманітарних і соціально-економічних дисциплін у програмі навчання менеджерів у ВНЗ.

1. *Актуальные проблемы языкового образования в России в XXI веке (Материалы международной научно-методической конференции)*. Воронеж, 2000. – С. 110–114.

2. *Золотовский Ю., Кравец В. И др. Проблемы создания дистанционной образовательной системы муниципального ВУЗа с представительствами в регионе /*

Открытое образование. – М., 2002. – №3. – С. 24–32.

3. *Ласкавий А.О. Теорія і практика формування основ ринкової економіки*. – К., 1994. – С. 11, 12, 22.

4. *Марков А. Как учат экономистов в Университетах США // Экономические науки*. – 1991. – №1.

5. *Попов Г.Х. Эффективное управление*. – М.: Экономика, 1985.

6. *Слуцкий Л. Открытое образование в системе подготовки кадров для малого предпринимательства / Открытое образование*. – М., 2001. – №8. – С. 13–18.

7. *New visions for executive education // Time*. N. Y., 1998. – №13. – P. 28–40.

8. *Wo Chak-Ming, Pounder J.S. Post-experience management education and training in China // Journal of general management*. – 2000. – 26. – №2. – P. 52–71.

Мирон Вачевський, кандидат економічних наук, професор

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

У статті висвітлено історичні аспекти економічної освіти молоді. Показано необхідність всебічного вивчення економіки та виховання молоді до ринкової економіки. Доводиться, що навчання вимагає модернізації системи освіти, вивчення основ економіки, менеджменту, маркетингу, інформації, інтелектуальної власності, дисциплін, що стосуються формування професійної компетенції.

Постановка проблеми. Розвиток освіти і науки в Україні невід’язаний з історією та розвитком української нації і держави. Формування української нації відбувалося у широкому контексті національних процесів, у яких простежуються як інтелектуальні аспекти, так і гальмівні процеси, що відбулися на національному розвитку освіти та якості управління нею, професійній підготовці спеціалістів на основі сучасних основ економіки, маркетингу (промислового та сфери послуг), менеджменту, наукової інформації та патентознавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відзначимо, що цій проблемі присвячена значна кількість публікацій авторів С. Барана, С. Злупка, М. Волошина, В. Давидова, В. Зайчика, Т.Ковальва, М. Єрмошенка, В. Мадзігона,

Г.Левченка, В. Сидоренка, А. Шпака та інших авторів, які висвітлюють проблеми освіти молоді в сучасних умовах ринкової економіки.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Серед опублікованих робіт недостатньо досліджене питання щодо підготовки молоді до вибору професії в сучасних умовах та формування у неї професійної компетенції до вибору професії, що вимагає подальшого вивчення та удосконалення професійної освіти молоді, свідомого ставлення до праці.

Цілі статті. Історія свідчить, що мрії людства про вдосконалення суспільства органічно перепліталися з думками про вдосконалення трудового виховання, а в нинішній час – це підготовка молоді до умов ринкової економіки. Тисячолітній досвід дав можливість відібрати

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

найкращі засоби впливу на особистість з метою успішної морально-психологічної та практичної її підготовки до самостійного трудового життя.

Виклад основного матеріалу. Економічна освіта в національній школі для формування професійної компетенції ввібрала в себе, зберегла і творчо розвинула ті традиції трудового виховання, які були закладені на зорі людської історії. Ці традиції знайшли своє відображення в народній педагогіці – в цьому, за висловом професора М. Стельмаховича, багатотомному усному підручнику навчання і виховання, який зберігається в пам'яті народу, постійно ним використовується, систематично збагачується й удосконалюється [41, 13].

Важливість використання народної педагогіки для освіти і виховання підростаючих поколінь переконливо відстоював Г. Сковорода, який підкреслював, що “правильне виховання криється в природі самого народу, як вогонь і світло в кремені”. Моральне виховання, розумовий розвиток Г. Сковорода розглядав в нерозривному зв'язку з працею людини, яка має відповідати її покликанню і приносити користь суспільству. За його думкою, цінність людини визначається її ділами, результатами праці, відзначає О. Дзверіна в роботі [23, 154].

Термін “народна педагогіка” вперше ввів у науковий обіг К. Ушинський, який довів, що народна педагогіка є золотим фондом педагогіки наукової. Він прийшов до висновку, що “виховання”, коли воно не хоче бути безсилим, повинно бути “народним”, а громадське виховання, за його думкою, “само не розв'язує питань життя і не веде за собою історії, але йде слідом за нею”. Не педагогіка і педагоги, а сам народ та його великі люди прокладають шлях у майбутнє: виховання економічне тільки йде тим шляхом, і, діючи заодно з іншими громадськими силами, допомагає йти ним окремим особам і новим поколінням. К. Ушинський підкреслював, що “саме виховання, якщо воно бажає щастя людині, повинне виховувати її не для щастя, а готувати до праці життя [42, 99].

Слід відзначити значний вклад у розвиток теорії трудового виховання Т. Шевченка. Він мріяв про створення справді народної школи, яка давала б дітям не тільки теоретичні знання, але й знайомила їх з токарною і слюсарною справою, з будовою сільськогосподарських знарядь. Про це йшлося у проекті створення народних шкіл, що обговорювався на зборах Кирило-Мефодіївського братства, активним учасником яких був Т. Шевченко.

У повісті “Близнець” Т. Шевченко висміяв

систему виховання у кадетському корпусі, де у дітей розвивали аморальні звички, брехливість, лінощі. А одночасно поет оспівував могутню силу праці, велич і багатство душі трудового народу, руками якого були створені справжні шедеври. Кобзар звеличував людину-трудівника, підкреслював, що найщасливішою в світі є людина працююча, яка має благородну мету. У багатьох творах поет відобразив мрію трудового народу про звільнення від рабських пут (“Сон”, “На панщині пшеницю жала” та інші).

Робота Т. Шевченка над складанням підручника для народної школи свідчить про його спроби внести в загальну освіту елементи трудового виховання. Поет, будучи тонким психологом, спостерігав, як у праці формуються справжні люди. Твори Т. Шевченка переконують у тому, що лише праця для блага народу може зробити життя осмисленим, може звільнити людство від кайданів соціального рабства, і тільки праця вільної людини може принести їй щастя [44, 552].

У Західних областях України, в умовах насадження чужої українському народові мови, ідеології, прогресивні діячі боролися за створення національної школи. Галичина займала одне із останніх місць у Австрії за кількістю учнів середніх шкіл. У 1858–1859 навчальному році із 10 тисяч душ населення в середніх школах навчалось тільки 12 осіб, відзначає С. Баран [31, 116].

Але і в цих складних умовах у нашому краї розвивалася і міцніла педагогічна думка. Автором першої на західноукраїнських землях книги, де здійснена спроба дати науковий виклад основ освіти і виховання, був педагог, поет, філософ і громадський діяч О. Духнович. Він уважав працю важливим засобом формування особистості учня. Тому він рагував за поєднання навчання школярів із сільськогосподарською працею, за вивчення у школах вишивання, різьби по дереву, малювання і інше [33, 111].

Натхненним співцем праці був І. Франко. Відомий вчений-економіст С. Злупко [33, 3] стверджує, і з цим варто погодитися, що в українській культурі після геніального Т. Шевченка справедливо перше місце займає видатний письменник, громадсько-політичний діяч, людина енциклопедичних знань І. Франко. Печать його титанічної праці та революційної діяльності є на всіх сферах української духовності, на свідомості наступних поколінь. Спадщина І. Франка з економіки за методами та ідейним багатством досі не втратила своєї цінності.

І. Франко підкреслював, що шляхта робила все

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

можливе, щоб “мужик був завжди грубий і неосвічений: вона вороже або недружелюбно ставиться до селянських шкіл, до вчителів та читалень, до мужиків, які випишують книги і газети”, добре розуміючи, що “освіта загрожує їй руїною, тому що освічений мужик не стане покірно і безмовно гнути шию в ярмі”.

У своїх дослідженнях М. Волошин стверджує, що після Першої світової війни Західна Україна стала частиною Польщі, і це знову посилює колонізацію школи. Починаючи з 1923 року, почалася перемена українських народних шкіл на польські, а згодом утравквістичні (двомовні). Якщо в 1911–1912 навчальному році було 2420 українських народних шкіл, то в 1927–1928 навчальному році – лише 745 [22].

Варто відзначити, що важливе місце в трудовому вихованні молоді в минулі часи займали громадські організації, зокрема “Просвіта”, “Рідна школа”, “Союз українок” та інші. Відомо, що створена 1868 року в Львові “Просвіта”, ставила перед собою завдання поширювати серед українців різноманітні знання. “Просвітою” було створено багато читальних домів, де розміщували читальні та інші українські установи.

Аналіз друкованих джерел і власне дослідження дає нам основу стверджувати, що національна школа періоду становлення суверенної Української держави має свої особливості. З перших днів революційного руху (1917 рік) український народ взявся за дерусифікацію школи. Влада в Україні постійно змінювалася, часом через 2–3 місяці. Кожен уряд призначав керівників освіти, а ті видавали відповідні укази, які не завжди продовжували розпочате попереднім урядом. Особливо важким для української школи був період діяльності Тимчасового уряду Росії, тобто від 8 березня до 10 червня 1917 року. Тимчасовий уряд підходив до організації шкільництва на Україні з шовіністичних позицій. Він не хотів визнати автономію України.

Український народ сам утримував школи. Тимчасовий уряд відмовився їх фінансувати. Незважаючи на це, відкривались усе нові школи. До осені 1917 року в Україні було відкрито 53 середні українські школи в т.ч. 3 гімназії у Києві. Поставлений перед фактом українізації шкіл, Тимчасовий уряд дозволив відкрити українські гімназії, а при Київському університеті кафедри української мови, історії і права.

Дальшого розвитку українська національна школа набула після проголошення 22 січня 1918 року самостійної Української Народної Республіки. Як самостійна держава Україна

почала вирішувати глобальні проблеми в освіті. Міністерство освіти висунуло на перший план питання організації всенародного навчання. Воно проголошувало: усім дітям шкільного віку надається можливість одержати освіту безплатно, школа повинна бути семирічною, а наповненість її класів не повинна перевищувати 40 учнів.

При Міністерстві освіти як дорадчий орган було утворено Головну Шкільну Раду в складі 21 члена. Першочерговим завданням у роботі тодішнього Міністерства освіти було вироблення програми єдиної школи. Відповідно до цього проекту, єдина школа складалася з 2 циклів: основної школи та колегії. Основна школа, в свою чергу складалася з 2 ступенів: молодшої основної школи та старшої школи. Курс основної школи визначався як 8-річний: по 4 роки в кожному ступені. Курс колегіуму – 4-річний. Єдина школа повинна бути “загальноосвітньою, виховною, діяльною”. За програмою єдиної школи в 1919 році будувалася освіта в навчальних закладах Поділля [22, 49].

Таким чином, будівництво національної школи можливе лише у вільній Українській державі на найбільш демократичних, справедливих засадах, щоб дати можливість всім народам, які населяють Україну, розвивати свої національні школи, розуміючи, що держава тільки тоді буде міцною державою, коли усі нації будуть вільно розвивати свою культуру, свою школу.

З 1932 року на всій території України запроваджено єдину освітню систему навчання. Всі школи оголошувалися державними, приватні школи заборонялись. У галузі позашкільної освіти більшовики закрили “Просвіти” як організації, що створювалися “націоналістичними елементами”, а на їх місце запроваджували “сельбуду” [22, 54].

Створена у довоєнні та післявоєнні роки загальноосвітня школа давала учням знання, уміння і навички із загальноосвітніх предметів, але зв’язок цих знань і навичок з елементами економіки з життям не мали належного рівня, що негативно впливало на якість підготовки випускників до самостійної трудової діяльності. В 1948 році Міністерство освіти видало інструкцію про ведення роботи на шкільних ділянках і в куточках живої природи. Це були перші кроки трудового навчання та виховання молоді з елементами економіки до праці в школі.

У 1949 році запроваджено загальне обов’язкове семирічне навчання, а також значно розширено мережу середніх шкіл. Перед школою постало питання про впровадження спеціального предмету “праця”, який мав завдання знайомити учнів з обробкою поширених у житті матеріалів.

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Він мав бути засобом політехнічної освіти, спрямованої на поєднання теоретичних знань з практичним застосуванням їх у матеріальному виробництві. З 1954 року в школі вводяться заняття з трудового навчання.

Нова восьмирічна школа визначалася законом як загальноосвітня, трудова і політехнічна. Завдання трудового виховання полягало у формуванні любові до праці і в підготовці до суспільно корисної діяльності. Праця в майстернях виступала підготовчою ланкою до виробничого навчання у школі другого ступеня (9–11 класи), а також служила засобом підготовки до життя тих учнів, які після восьми класів йшли на виробництво. У цей час до школи прийшли тисячі інженерів, техніків, майстрів, які набували нового педагогічного фаху – учителя-трудовика.

У 1964 році було прийнято постанову “Про зміну строку навчання в середніх загальноосвітніх трудових політехнічних школах виробничого навчання”. Виробниче навчання залишалося тільки в тих середніх школах, які мали міцну виробничу базу і досягли в цій справі позитивних результатів.

Виробництво вимагало добре підготовлених спеціалістів. То уже з 1970 року почалося поступове відновлення виробничого навчання в старших класах з вивчення автосправи, тракторної справи, машинопису, слюсарної і токарної професії, художніх промислів і т.інше. З 1972 року організовуються шкільні навчально-виробничі комбінати.

Отже, процес розвитку предмету праці в загальній школі в післявоєнний період можна поділити на такі етапи:

- перший – від впровадження знань у 1954 році до прийняття Закону про школу в 1958 р.;
- другий – від 1958 року до 1964 року, коли було внесено корективи в Закон про школу;
- третій – від 1964 до 1970 року, коли була прийнята постанова “Про заходи дальшого розширення підготовки кадрів механізаторів для сільського господарства;
- четвертий – від 1970 до 1984 року – прийняття документів про реформу загальноосвітньої і професійної школи;
- п'ятий – сучасний період підготовки молоді до нових форм господарювання в умовах ринкової економіки.

Підготовка молоді до ринкової економіки вимагає кардинальних змін в економічній освіті, вихованні школярів. Перш за все, вивчення основ економіки, інформації, розвитку інтелектуальної власності, підприємництва, маркетингу та інших дисциплін, які формують у майбутнього

спеціаліста професійні компетенції до сучасних умов господарювання.

Доцільно зазначити, що останнім часом у науковий обіг уведено поняття “компетентнісний підхід” (О. Камишанченко, С. Уласевич, А. Хуторський та ін.), який вперше розроблявся в Англії та був відповіддю на конкретне замовлення професійної сфери, а отже, як зазначає Т. Ковальова, народжувався й осмислювався поза освітою [43].

Компетентнісний підхід у визначенні цілей та змісту загальної освіти не є новим. Орієнтація на засвоєння умінь, засобів діяльності, а також узагальнених засобів діяльності була провідною у працях В. Давидова, І. Лернера, В. Раєвського, М. Скаткіна та інших. У цьому аспекті були розроблені як окремі навчальні технології, так і навчальні матеріали. Проте дана орієнтація не була визначною, вона практично не використовувалась при побудові типових навчальних програм та стандартів навчання. Тому сьогодні для реалізації компетентнісного підходу необхідна опора на міжнародний досвід, на ті нароби вітчизняних учених, які допомагають визначити сутність та структуру компетентності взагалі та професійних компетенцій зокрема [34, 21].

У процесі досліджень даної проблеми, нами встановлено існування як широкого, так і більш вузького тлумачення поняття “компетентність”. У широкому сенсі компетентність в основному розуміється як ступінь зрілості людини, яка припускає певний рівень психічного розвитку особистості (навченість і вихованість) та дозволяє індивіду успішно функціонувати в суспільстві. У вузькому сенсі компетентність розглядається в якості діяльній характеристик, тобто міра включеності людини в діяльність, що передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає його особистісне ставлення до неї та предмета діяльності.

Слід зазначити, що визначною подією в історії освітянської галузі України, як відзначає В. Зайчук [25, 4], стало прийняття 28 червня 1996 р. Конституції незалежної України [35], у статті 53 якої зазначено: “Кожен має право на освіту. Повна середня освіта є обов’язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти в державних, комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання, надання державних стипендій та пільг учням і студентам”.

Відповідно до відзначеного, законодавство

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

України про освіту включає відповідні закони, до яких слід віднести: “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, “Про позашкільну освіту”, “Про професійно-технічну освіту”, “Про вищу освіту”, а також Указів Президента України “Про Міністерство освіти і науки України”, “Про заходи щодо поліпшення функціонування та розвитку загальної середньої освіти”, “Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні”, “Про заходи щодо реформування системи підготовки спеціалістів та працевлаштування випускників вищих навчальних закладів”, “Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики” [26, 27, 28, 29, 30, 31, 38, 39].

Можливості для розвитку якостей самостійної особистості у процесі економічного виховання молоді закладені у змісті і характері праці, відповідних результатах трудової діяльності на уроках трудового навчання. У цілому виховання дітей і молоді – це засвоєння і дальший розвиток новими поколіннями суспільно-трудового досвіду, підготовка молоді до участі в суспільному виробництві. Ці чинники автором висвітлюються у роботах, які використовуються у навчальному процесі [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21].

Економічна освіта молоді, а потім її економічне виховання шляхом неперервної освіти – школа – ВНЗ із поглибленим вивченням економічних дисциплін є парадигмою нових технологій навчального процесу, з метою застосування економічних знань в процесі праці як головного чинника активізації молоді до розвитку інтелектуальних здібностей, інновацій, творчого вирішення поставлених проблеми, готовності до сучасної ринкової економіки і головне – одержання знань з основ економіки, які в майбутньому сприятимуть формуванню професійних компетенцій для кожної молоді особистості, а саме:

- політичними та соціальними, що дозволяють їй толерантно ставитися до інших точок зору, мирним шляхом вирішувати будь-які конфліктні ситуації;

- міжкультурними, які дозволяють молоді формувати в себе повагу до інших народів та їхніх традицій;

- інформаційними, які відображають міру оволодіння інформаційними технологіями;

- компетенціями самоосвіти, через які реалізуються прагнення молоді особи активно самовдосконалюватися протягом усього життя, як відзначають С. Шимов, В. Кальней [46, 15–16].

Слід згадати роботу Е. Зеєра, у якій зазначено, що ключові компетенції є “міжгалузевими

знаннями, уміннями та здібностями”, які необхідні для адаптації та продуктивної діяльності в різних професійних напрямках [32].

Отже, вивчення економіки у загальноосвітніх навчальних закладах, є основою для подальшого у майбутньому вивчення спеціальних дисциплін, тієї галузі, в якій людина володіє певними знаннями та здібностями, які дозволяють їй обґрунтовано судити про цю галузь й ефективно діяти в ній, формуючи професійні компетенції.

Знання із основ економіки ми розуміємо як процес і результат передачі інформації, доступної для аналізу, і засвоєння на основі методичного забезпечення економічних, соціальних, моральних, правових і моральних категорій, сутності виробництва, обміну, політики фінансів та податків, збагачення матеріальними та духовними благами з метою включення особистості до соціально-економічних відносин і практичної діяльності.

Теоретико-методичні формування ключових професійних компетенцій у процесі навчання молоді для успішного життя та функціонування суспільства, можна розділити на три категорії як концептуальні бази, а саме:

Автономна дія:

- здатність захищати та піклуватися про відповідальність, права, інтереси та потреби інших;

- здатність складати та здійснювати плани та особисті проекти;

- здатність діяти у широкому контексті.

Інтерактивне використання засобів:

- здатність інтерактивно застосовувати мову, символіку та тексти;

- здатність використовувати знання та інформаційну грамотність;

- здатність застосовувати (нові) інтерактивні технології.

Вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах:

- здатність успішно взаємодіяти з іншими;

- здатність співпрацювати;

- здатність вирішувати конфлікти [45].

Ця схема дає уявлення про структуру трьох категорій ключових компетенцій, в якій демократичні принципи та індивідуалізм є центральними рисами, що розглядаються з інтернаціональних міркувань для вміння діяти в складному ринковому середовищі до якого школа здійснює перші кроки підготовки молоді методами вивчення економіки та інших дисциплін, що формують у майбутніх спеціалістів початки професійної компетенції.

За роки незалежності українська школа зазнала змін та переглядів змісту навчальних

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

програм, підручників і посібників. Результатом стало переобтяження шкільних дисциплін навчальним фактичним матеріалом, що практично збільшило час школяра, на навчання та виконання домашнього завдання. Створено нові посібники та підручники. Постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. №1717 було введено нову сітку годин і нові навчальні програми в перших класах 4-річної початкової школи, які поступово переходять на нові навчальні плани та програми протягом наступних 3-х років. Основна і старша школи в перехідний період ще працюють за 11-річною структурою, але за оновленими навчальними програмами передбачено передумови для профільного навчання в старшій школі, що також підтверджує створення нових програм і навчальних матеріалів [37].

Новий тип економічного мислення сучасного випускника навчального закладу передбачає підприємницьку ініціативу в праці, діловитість, відповідальність, творчий пошук шляхів створення нових матеріальних благ, технологій, розвитку інтелектуальної власності, тих шляхів, що ведуть до найкращого господарського результату – ефективної власної діяльності при найменших витратах праці та матеріальних ресурсів.

Економічна політика базується на свідомому використанні вимог об'єктивних економічних законів. Роль економічної політики в економічному вихованні молоді зумовлена місцем економіки в житті суспільства, а в ринковій економіці без знань економіки не можна досягнути успіху в особистому та суспільному розвитку, що є головним аспектом економічної освіти для формування у майбутніх маркетологів професійних компетенцій.

Зазначимо, що згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (*IBSTPI*)) поняття компетенції визначається як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетенції містить набір знань, навичок та відношень, що дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, що підлягають досягненню певних стандартів у галузі професії або виду діяльності.

У процесі дослідження нами встановлено, що при формуванні економічного мислення та економічної культури школярів особливо важливим є правильне засвоєння суті економічних відносин у суспільстві. Економічні відносини завжди історично конкретні. Вони складаються

на основі певної форми власності на засоби виробництва і є суттю економіки країни. На цьому виростає конкретна економіка, конкретне господарство країни, формується мета розвитку виробництва, форми і методи господарювання, певні політичні, соціальні і духовні особливості країни. Економіка не тільки зв'язана з розвитком виробничих сил і зумовлена цим розвитком, але й, як відзначено в роботі [7, 39], виконує ідеологічну функцію, діє на свідомість, почуття, поведінку людини.

При відродженні національної школи стоять важливі завдання із вдосконалення системи освіти та економічного виховання учнів, забезпечення освоєння учнями економічної культури як результату діяльності людей у сфері економічного життя.

Економічна освіта є складовою частиною виховання гармонійно розвинутої особистості, має специфічні завдання, принципи, проникає у всі напрямки суспільного життя.

У загальноосвітній школі формується певна система економічної освіти і виховання молодого покоління, що включає:

- економічне виховання в процесі загального навчання;
- економічне виховання під час трудового навчання;
- економічне виховання під час позакласної і позашкільної роботи з учнями;
- економічне виховання у сім'ї.

Щоб успішно формувати у школярів основи економічного мислення, високу відповідальність, творчий пошук і засвоєння знань, необхідних для формування професійних компетенцій у сучасних умовах ринкової економіки, слід постійно удосконалювати навчальний процес в загальноосвітніх школах, шукати шляхи вдосконалення навчальних програм, розробляти нові навчальні посібники і підручники, навчально-методичні поради тощо. Без знань основ економіки, без уміння грамотно думати і діяти немає і не може бути сучасного працівника з високим рівнем компетентностей.

Кожній людині необхідна загальна освіта, а знання економіки формують певні уміння і навички майбутньої трудової діяльності. Глибоке мислення не може виникнути саме собою, воно зв'язане з рівнем економічної підготовки самих людей, тому для формування у школярів основ нового економічного мислення необхідно не тільки озброювати їх економічними знаннями, але й включати в активну творчу та економічну діяльність розвиваючи та формуючи професійні компетенції.

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Економічна освіта і виховання базуються на таких основних складових принципах компетентності: науковість, зв'язок з життям, з практикою створення матеріальних благ, що складає внутрішню структуру компетентності.

Принцип науковості передбачає проведення економічної освіти і виховання на основі методу пізнання економічних законів і процесів економічного життя.

Важливо, щоб кожна людина мала не тільки загальне уявлення про економіку, сучасні форми і методи господарювання, але й практично володіла ними. Вчитися господарювати потрібно зі шкільної парти, щоб, ставши на робоче місце, мати відповідну економічну підготовку та високі професійні компетенції, що дають можливість особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і які роблять внесок у розвиток якості суспільства та особистого успіху. Набуття учнівською молоддю компетенцій у процесі навчання економіки, становить основний набір найзагальніших понять, які мають бути деталізовані в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та відносин за навчальними галузями та життєвими сферами школярів.

Однозначно, що підвищення результатів господарювання залежить від участі молоді у процесі виробництва. Для підростаючого покоління необхідно створити умови, які б дозволили їй розкривати свої здібності і реалізовувати свою мету, бути краще підготовленим до того, щоб своєчасно брати на себе економічну, політичну і моральну відповідальність за долю країни. Це вимагає високої культури, громадянськості, компетентності

й професійності. Основи культури, компетентності формуються в школі, а професійний рівень знань дається у спеціальних закладах освіти.

Розглядаючи засади ринкової економіки, ми виходимо з того, що економічна освіта як система методологічно-пізнавальних поглядів, включає наступні чинники:

- економічні знання для кожної особистості як "економічна свідомість" до діяльності в конкурентному середовищі;

- вміння та навички (узагальнено в поняття "економічний досвід"), наприклад, у підприємстві, інших видах діяльності;

- погляди, переконання, інтереси, ціннісні орієнтації, потреби (узагальнення поняття "економічна життєва позиція"), як показано в табл.1.

Поліпшення економічної освіти і виховання школярів включає вдосконалення загального підходу до виховання особистості в колективі, більш тісний зв'язок школи, сім'ї і суспільства. Сутність формування поняття залежить від матеріалу, пропонованого для вивчення, від умов навчання на всіх його етапах, від форм організації і видів одержання інформації про предмет вивчення, а також від глибини та різнобічності зв'язків, що відтворюють відношення і забезпечують цілісне значення як гарант сформованості поняття. Конкретизація цього поняття вимагає різних видів діяльності, їх актуалізації та особливості впровадження у навчання забезпечують розвиток і його глибину.

У процесі об'єднання навчання з продуктивною працею учні одержують уявлення про план, трудову і виробничу дисципліну, заробітну плату,

Таблиця 1.

Основні чинники економічної освіти особистості на формування професійних компетенцій

№ п.п	Показники економічного рівня особистості	Сутність змісту економічної освіти на формування професійних компетенцій
1	Економічна свідомість	Уявлення про економічний розвиток суспільства, ставлення до праці як першої життєвої необхідності, як джерела сили і могутності держави; свідоме ставлення до участі в продуктивній праці, система знань про економіку, її закони, принципи; єдність слова і діла; дотримання норм колективізму; усвідомлення необхідності розвитку інтелектуальної власності, інновацій.
2	Досвід економічної діяльності	Система загальних умінь і навичок використання маркетингової діяльності (виробничі, побутові, сфери послуг, фінанси, податки тощо); уміння проводити аналіз діяльності, об'єктивно оцінювати свою працю. Знання з основ підприємництва, маркетингу, інформації, патентознавства, менеджменту.
3	Активна економічна позиція	Трудові та економічні потреби. Економічні інтереси, переконання, ціннісні орієнтації. Реалізація власних нахилів, прагнення до вибору професії, професійної кар'єри, досягнення бажаних результатів.

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

ознайомлюються також з економічними категоріями, як дохід, прибуток, продуктивність праці, собівартість продукції, якість, ціна попиту і пропозиції, фінанси, банки, капітал, інфляція, розподіл та споживання, як показано в роботі [18].

Як би не складалася майбутня доля випускника школи, економічна підготовка буде потрібна в будь-якій галузі діяльності, а в ринковій економіці економічні знання є першою необхідністю для підприємницької діяльності, бізнесу, всієї людської діяльності.

У цьому доцільно відзначити монографію Н.Ничкало та В.Кудіна де автори стверджують, що людина має дві могутні духовні сили, спираючись на які, вона може здійснити усе, що максимально узгоджується із законами життя. Ними є розум та совість [36, 7].

Висновки. Варто пам'ятати, що усе навчання повинно виходити із врахування того, щоб дати учням ліцею, коледжу, гімназії, загальноосвітньої школи той обсяг знань з економіки, який їм реально може знадобитися в майбутньому, або для практичної діяльності поглибленого вивчення економіки у вищих навчальних закладах.

Саме тому завдання освіти та професійної підготовки маркетологів стає стратегічним завданням, що зумовлює подальший розвиток держави. Освітня підготовка та формування професійних компетенцій у маркетологів в нинішніх умовах, пов'язані з соціально-економічними проблемами розвитку суспільства, розвитком конкуренції, змінами як у змісті навчання, так і підготовкою та впровадженням у навчальний процес нових програм та навчальних підручників, які відповідають вимогам ринкової економіки.

Розум відкриває можливості у пізнанні та творенні, совість визначає здатність оцінювати характер створюваного міру його корисності та необхідності, утримувати від того, що може суперечити гуманності, справедливості.

Шлях до майбутнього полягає у тому, що могутні духовні сили людини, її знання, культура, відкриття мають бути спрямовані на творення та удосконалення як самої людини, так і кожного народу. Цьому повинні слугувати освіта, вся набута у процесі навчання культура.

1. Баран С.З. *З національної статистики галицьких середніх шкіл.* Львів, 1910, Т.1. – С.116.

2. Вачевський М.В. *Основи економічних знань: Підручник для загальноосвітніх шкіл.* – Дрогобич: Відродження. 1997. – 162 с.

3. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Скотний

В.Г., Левченко Г.Є., Гуняк М.Ф. *Основи економічних знань. Навчальна програма для учнів ліцеїв, та загальноосвітніх шкіл 10–11 класів.* Дрогобич НВЦ “Каменяр”, 2002, – 23с.

4. Вачевський М.В. *Соціально-економічний механізм використання науково-технічної творчості. Монографія.* Львів “Каменяр”, 2001, – 233 с.

5. Вачевський М.В. *Основи наукової інформації: Підручник для студентів вищих навчальних закладів та учнівської молоді.* Дрогобич: Відродження. 1995. – 134 с.

6. Вачевський М.В., Скотний В.Г., Мадзігон В.М., Долішній М.І. *Основи наукової інформації: Навчальна програма для студентів вищих навчальних закладів.* – К., 1993.

7. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Скотний В.Г., Левченко Г.Є., Вачевський О.М., Примаченко Н.М. *Основи економічних знань. Підручник для учнів 10–11 класів.* – К.: ЦУЛ. 2004, – 532 с.

8. Вачевський М.В. *Суть і принципи маркетингу в діяльності підприємства.* *Економіка України.* – №12, 2003. – С.34–40.

9. Вачевський М.В. *Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійних компетенцій.* *Монографія.* – К.: Вид. “Професіонал”, 2005, – 364 с.

10. Вачевський М.В. *Шляхи і напрямки формування професійних компетенцій у студентів ВНЗ у процесі вивчення маркетингу.* *Молодь і ринок.* №4 (10), 2004. – С.23–34.

11. Вачевський М.В. *Маркетинг формування у майбутні маркетологів професійних компетенцій.* *Підручник.* – К.: Вид. “Професіонал”, 2005. – 450 С.

12. Вачевський М.В. *Педагогічні аспекти економічної підготовки молоді до вибору професії в сучасних умовах.* *Актуальні проблеми економіки.* – №1, 2004, – С.190–204.

13. Вачевський М.В. *Патентознавство. Навчальна програма для студентів ВНЗ.* Дрогобич. Дрогобицький державний педагогічний університет. 2002. – 21 с.

14. Вачевський М.В., Вачевський О.М., Стасишин Б.О. *Патентознавство. Теорія і практика. Навч. посібник. Інноваційної діяльності.* Дрогобич “Вимір”, 1999. – 255 с.

15. Вачевський М.В. *Формування у майбутніх маркетологів професійних компетенцій.* *Молодь і ринок.* – №2(8). 2004. – С.13–22.

16. Вачевський М.В., Вачевський О.М., Скотний В.Г. *Маркетинг. Основи теорії і практики.* *Підручник для студентів вищих*

ГЕНЕЗИС ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

- навчальних закладів. Львів "Каменярь", – 1999, – 223 с.
17. Вачевський М.В. Шляхи і напрямки формування професійних компетенцій у студентів ВНЗ у процесі вивчення маркетингу. Молодь і ринок. – №4(10). 2004. – С.23–34.
18. Вачевський М.В. Соціально-економічні аспекти використання інтелектуальної власності в сучасних умовах. Теорія і практика. Монографія. – К.: ЦУЛ. 2004. – 376с.
19. Вачевський М.В., Скотний В.Г., Вачевський О.М. Промисловий маркетинг. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦУЛ. 2004, – 256 с.
20. Вачевський М.В., Скотний В.Г. Маркетинг у сфері послуг. – К.: ЦУЛ. 2004, – 232 с.
21. Вачевський М.В. Маркетинг для формування у майбутніх маркетологів професійних компетенцій. Навчальна програма для студентів ВНЗ спеціальності "Менеджмент організації". – Дрогобич "Коло", 2004. – 17 с.
22. Волошин М.І. Становлення національної школи. Дрогобич. 1993.
23. Дзверіна О.Г. Педагогічні ідеї Г.Сковороди. – К.: Педагогіка, 1972. – 164 с. 1. Конституція України. – К.: 1997.
24. Духнович А.В. Народна педагогіка. – К.: Вища школа., – III с.
25. Зайчук В. Нормативно-правове забезпечення освіти в Україні. Вища школа. – №2–3. 2003. – С.3.
26. Закон України "Про освіту" (23 травня 1991 р. №1060-ХІІ).
27. Закон України "Про освіту" Голос України. 1996. – 25 квітня.
28. Закон України "Про вищу освіту" (17 січня 2002 р. №2984-ІІ).
29. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" (13 грудня 1991 р. №1977-ХІІ).
30. Законодавство України про освіту. Збірник документів. – К.: Видавництво Європейського університету. 2002, – 206 с.
31. Закон України "Про загальну середню освіту" щодо розширення мережі та організації навчально-виховного процесу у гімназіях, ліцеях, коледжах. Лист МОН №1/9-472 від 28.10.2002 року.
32. Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования: Учебное пособие. – Екатеринбург. 2000. – 368 с.
33. Злупко С.М. Иван Франко економіст. Львів "Слово". 1992. – 206 с.
34. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи. Дисертація на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук. Харків, 2003.
35. Конституція України. – К.: 1997.
36. Ничкало Н.Г., Кудін В.О. Професійна освіта в зарубіжних країнах. – К.: 2002. – 322с.
37. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. №1717. "Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12 річний термін навчання".
38. Постанова "Про затвердження Положення про державний вищий навчальний заклад" (від 5 вересня 1996 р. №1074).
39. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (від 2 червня 1993 р. №161).
40. Постанова "Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)" (від 20 січня 1998 р. №65).
41. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. – К.: Вища школа. 1985. – С.13.
42. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. – К.: Педагогіка. 1993. Т.1.
43. Хуторской В.А. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. Доклад на отделении философии образования и теоретической педагогики РАО 23 апреля 2002г. – Центр "Єйдос". 2001. – С.12–14.
44. Шевченко Т.Г. Кобзар. Львів. "Каменярь". 1964. – С.359, – С.552.
45. Шпак О.Т. Економічна підготовка педагогічних кадрів в системі безперервної освіти. – К.: "Четверта хвиля". 2000.
46. Шимов С.Е., Кальней В.А. Моніторинг качества образования в школе. – М.: Центр "Єйдос", 1999. – С.15–16.